

รูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์

เชิงพุทธบูรณาการ

The Model of Learner's Development to Enhance Good Characteristics of Integrated Buddhist

พระศักดิ์ดา อุทโท (สุวรรณททา), สมศักดิ์ บุญบุญ, พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์, อุทัย สติมัน

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 2) เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนเชิงพุทธบูรณาการ โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Reseach Method) ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 จำนวน 729 คน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน และสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดย

ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน และเก็บข้อมูลจากการทดลองใช้รูปแบบ (Experiment)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบประกอบด้วย 1) แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน 2) แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน 3) แนวคำถามสำหรับการสนทนาเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการ และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อทดลองรูปแบบ ประกอบด้วย 1) โครงการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านการใฝ่เรียนรู้ที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการ 2) แบบสอบถามความคิดเห็น ก่อนและหลัง เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation-SD) และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน มีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตั้งใจอย่างมีสติ เพียรพยายามในการเรียน ความคิดริเริ่มและมีจินตนาการ และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และพบว่าสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 มีการดำเนินงานพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการบูรณาการหลักพุทธธรรมในพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 พบว่าหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ คือ หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และนำมาบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การตั้งใจอย่างมีสติ (ฉันทะ) 2) เพียรพยายามในการเรียน (วิริยะ) 3) ความคิดริเริ่มและมีจินตนาการ (จิตตะ) และ 4) ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (วิมังสา)

3. ผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนเชิงพุทธบูรณาการจากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษา พบว่า ได้รูปแบบการ

พัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน เรียกโดยย่อว่า SAKDA MODEL ได้แก่ 1) Smart Teacher and Student (S) คือ ความทันสมัยของครูและผู้เรียน 2) Attitude (A) คือ ทศนคติที่ดี 3) Knowledge (K) คือ วิชาความรู้ 4) Dhamma (D) คือ ธรรมะ 5) Activity (A) คือ กิจกรรมและผลการทดลองใช้รูปแบบการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 ประจำภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 1 โรงเรียน คือ ผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนรัฐราษฎร์บำรุง จำนวน 15 คน มีพฤติกรรมแสดงออก ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนโดยภาพรวมทุกด้าน ก่อนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเชิงพุทธ มีระดับพฤติกรรมในการใฝ่เรียนรู้อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อได้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเชิงพุทธแล้ว พบว่า พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนโดยภาพรวมทุกด้าน มีพัฒนาการตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ที่ดีขึ้น โดยมีระดับพฤติกรรมในการใฝ่เรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาผู้เรียน, คุณลักษณะที่พึงประสงค์, พุทธบูรณาการ

Abstract

The research aims: 1) to study the development of desirable characteristics of students who were studying at Grade 4-6 at the primary schools under the Primary Educational Service Area Office 1, Phrae province; 2) to integrate Buddhism principles in the development

of desirable characteristics among the students; and 3) to establish a models for the learner development by integrating Buddhism to enhance desirable characteristics. This study used a mixed method approach. As for the quantitative method, the data were collected from 729 respondents including school administrators, teachers and students of grade 4-6 in the primary schools under the Primary Educational Service Area Office 1, Phrae province. For qualitative method, 12 experts were interviewed and a focus groups of 11 experts was conducted. Besides, the data were also collected by experimenting the model. Research instruments used in the research include : 1) a questionnaire to examine the general status of the development of desirable characteristics of learners; 2) In-depth interviews to obtain opinions and suggestions from experts on the integration of the Four Principles of Iddhipada in the development of desirable characteristics of learners' learning area; and 3) the questions for a group discussion to analyze the model of learners development by integrating Buddhism to enhance the students' desirable characteristics. The instruments used for experimenting the learners' models consisted of; 1) the learners' development projects that integrate Buddhism; 2) a pre-and-post questionnaire on the organization of learners' development activities and 3) interviews to gain opinions on the organization of learners'

development activities. The statistics used for data analysis include percentage, mean ($\bar{x}$), standard deviation (S.D.) and content analysis. The results showed that there were four desirable characteristics in learning including paying attention to learning with consciousness, being persistent in learning, being initiative and imaginative, and being independent in learning. Overall, the general conditions on the development of desirable characteristics in learning was found to be at a high level. The study also revealed that Buddhism principles that could be integrated to enhance the desirable characteristics in learning were the Four Principles of Iddhipada (Intention, Effort, Consciousness and Discrimination). These principles could be integrated in four areas: (1) paying attention to learning with consciousness (intention): (2) being persistent in learning (effort): (3) being initiative and imaginative (consciousness); and (4) being independent in learning (discrimination). Furthermore, The model for developing desirable characteristics of learners by integrating Buddhism principles can be divided into five areas, referred to as SAKDA. MODEL, which include: 1) smart teacher and student (S) meaning modernization of both teachers and learners; 2) positive attitude (A); 3) knowledge (K); 4) Dhamma (D), and 5) activities (A). The results showed that 15 respondents who are the students of Grade 4-6 in Rat Ras Bamrung School in the second semester of the Academic Year 2015, had learning behavior

according to the desirable characteristics in learning in all areas. Before testing the model, these students had desirable characteristics at a high level, but after the model was implemented with them, their learning behavior had been increasingly developed based on the desirable characteristics. Overall the students' desirable characteristics were at the highest level.

Keywords: Learner development, desirable characteristics, Buddhism principles integration

บทนำ

“ศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะวินาศ” คำกล่าวของท่านพุทธทาสที่สะท้อนถึงความเสื่อมถอยทางศีลธรรมในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสื่อมถอยทางศีลธรรมของเด็กและเยาวชน ที่มีอยู่ให้เห็นอย่างดาษดื่นในสังคมปัจจุบัน เด็กและเยาวชนนั้นถือเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ เนื่องจากประชากรของประเทศจะเป็นเด็กและเยาวชนเสียส่วนใหญ่ และการพัฒนาประเทศจะขึ้นอยู่กับเด็กและเยาวชนเหล่านี้ หากสามารถแก้ไขปรับปรุงเด็กและเยาวชนให้ดีขึ้นตั้งแต่วันนี้ ในอนาคตประเทศชาติก็จะมีผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพ อยู่ในศีลธรรมเคารพต่อกฎเกณฑ์หรือกฎหมายของสังคม มีความรู้ความสามารถประกอบอาชีพสุจริตรู้จักเสียสละผลประโยชน์ต่อส่วนรวมสังคมและประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาที่ถือว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่เด็กนักเรียนทุกคนจะต้องมีและถือว่าเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง เพื่อให้มีจิตสาธารณะ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และมี

คุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม และมีความเคารพสถาบัน ควบคู่ไปด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียน รวมถึงโรงเรียนและครูต้องช่วยกันสังเกตพฤติกรรมของเด็กนักเรียนด้วย (ที่มา: พระครูปลัดบัณฑิต อินุทเมธี (สิทธิพล), จาก <https://www.gotoknow.org/posts/426870>)

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 หมวดที่ 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตราที่ 6 ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545, หน้า 14) แนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน โดยการนำหลักธรรมและแนวคิดของพระพุทธศาสนามาเป็นองค์ประกอบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการปรารถนาให้เป็นจุดสำคัญของการนำคุณค่ามหาศาลของพระพุทธธรรมมาสู่สังคมไทย โดยผ่านการจัดสภาพและการเรียนรู้ของโรงเรียนที่มีความชัดเจน การที่โรงเรียนนำแนวพุทธธรรมมาพัฒนาจริยธรรมผู้เรียน นำแผนสู่การปฏิบัติให้มีศีล สมาธิ ปัญญา มีครู ผู้บริหาร เป็นแบบอย่างที่ดี มีพ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ให้เด็กเป็นผู้เรียนที่บรรลุเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เด็กจะมีความสุข อ่อนโยน ทันสมัย และทันโลก เอาตัวรอดด้วย สติและปัญญาเมื่อเผชิญอุปสรรคชีวิต แต่ไม่เห็นแก่ตัว ชิงตัวรอดเพียงคนเดียว รู้จักอยู่ร่วมกัน อย่าง

สมานฉันท์กับเพื่อนมนุษย์ที่แม้จะต่างชนชาติศาสนา ก็ตาม เป็นการเชิดชูสิ่งที่โรงเรียนทำอยู่แล้วมาขยายผลให้ออกกว้างขึ้นจนเต็มแผ่นดินไทย (สิริกร มณีรินทร์, 2547, หน้า 1) และสืบเนื่องจากหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนา ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อสามารถอยู่ ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็น พลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่าง พอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 7) ผู้วิจัย มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาคุณลักษณะด้านการใฝ่ เรียนรู้ของผู้เรียน ถือว่ามีความจำเป็นและสำคัญอย่างมาก เพราะคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้หรือการใฝ่รู้ใฝ่ เรียน เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนที่ควรส่งเสริม ให้รักการเรียนรู้ ขอบศึกษาหาความรู้ และตื่นตัวกับสิ่ง แปลกใหม่รอบตัว อยากรู้อยากเห็น เสาะแสวงหา ความรู้ มีวิจรรณญาณ เลือกตัดสินใจ คิดวิเคราะห์ คิด หาเหตุผล คิดจินตนาการ ประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ เกาะติดสถานการณ์ รู้จักซักถาม ค้นหาคำตอบ กระตือรือร้น ต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ด้วยการ ติดตามข่าวสาร อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ เรียนรู้ในแบบ ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และมีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา ตลอดชีวิต เพื่อทำให้ชีวิตของผู้เรียนมีความหมาย มี ชีวิตชีวา ตลอดจนสำเร็จการศึกษา รับผิดชอบภาระงาน รับผิดชอบชีวิตของตนเอง สามารถปรับตนเองให้ ทันสมัย ทันยุคทันเหตุการณ์ ทันโลก และทันต่อความ เปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมการเรียนรู้ ได้ อย่างมีความสุข (อารี พันธุ์มณี ข้อมูลจากวารสาร

การศึกษา กทม., “จากการสอนสู่การจุดประกายความ ใฝ่รู้”, ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 หน้า 15)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แพร่ เขต 1 เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่ได้กำกับ ดูแล และ ติดตามงานทางด้านการศึกษาทุก ๆ ด้าน และเป็น หน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ภายใต้ การกำกับดูแล ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี อำนาจหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหาร ราชการกระทรวงศึกษา พ.ศ. 2546 และจากผลการ ประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ของสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 ด้านมาตรฐานว่า ด้วยผลการจัดการศึกษา ตัวบ่งชี้ที่ 3 ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สรุปผลการประเมินโดย ภาพรวม พบว่า ผู้เรียนมีความใฝ่รู้และเรียนรู้ อย่าง ต่อเนื่อง ได้ระดับคุณภาพตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1, 2556, หน้า 31-32) คณะกรรมการผู้ประเมินคุณภาพ การศึกษาภายนอกได้สรุปข้อมูลจุดที่ควรพัฒนา ด้าน ผลการจัดการศึกษา ไว้ในรายงาน จำนวน 6 ประเด็น คือ 1) สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความถนัดและ ความสนใจ โดยการกระตุ้นให้เด็กเกิดข้อสงสัยและให้ เด็กตั้งคำถาม สำรวจ ทดลองและสรุปองค์ความรู้ได้ อย่างสมวัย 2) สถานศึกษาความเปิดโอกาสให้เด็กได้มี ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมใน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็ก 3) ครูควรจัด กิจกรรมทดลองวิธีใหม่ ๆ เพิ่มเติมจากที่จัดอยู่ให้มี ความหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ เกิด ความใฝ่รู้ และพัฒนากระบวนการคิด เกิดการพัฒนา ด้านสติปัญญาโดยผ่านกิจกรรมและสื่อต่าง ๆ โดยฝึก

เด็กให้ทำกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์สำหรับเด็ก ๆ เช่น การทำโครงงานตามเนื้อหาที่มีในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ 4) การส่งเสริมและพัฒนาเด็กเข้าแข่งขันทักษะวิชาการในระดับปฐมวัยยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร 5) การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่ทำให้เด็กเกิดทักษะ สามารถบอกความต้องการหรือพอใจบอกสิ่งต่าง ๆ ทำกิจกรรมตามความสมัครใจ การศึกษาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา และสนใจใคร่รู้ธรรมชาติรอบตัว การพัฒนาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้พื้นฐาน เรื่องความเข้าใจและใช้ภาษาท่าทางในการสื่อสาร และ 6) จัดทำโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยการสอนซ่อมเสริม การสร้างสื่อที่ใช้ในการสอนอย่างหลากหลาย จัดทำค่ายวิชาการเตรียมการสอบ O-Net โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1, 2556, หน้า 168-169) ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการหลักสูตรธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น สามารถที่จะนำมาบูรณาการและประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างมาก เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกตามคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ที่พึงประสงค์ตามความเหมาะสม ถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียน ทำให้ผู้วิจัยสนใจ ที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการ เพื่อพัฒนางานวิจัยให้มีความสมบูรณ์ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1
2. เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **รูปแบบของการวิจัย** การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การศึกษา โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) ได้แก่

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยโดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการทดลอง (Experiment)

2. **ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ**

2.1 **การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)**

(1) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 จำนวน 5,820 คน

(2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 ที่มีผลคะแนน O-net ของผู้เรียนในปีการศึกษา 2557 อยู่ในอันดับที่ 1 - 2 ของกลุ่มเครือข่ายการศึกษา 8 กลุ่ม ๆ ละ 2 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 16 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 749 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

(1) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ พระสงฆ์ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ผู้ที่นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงาน และผู้บริหารและครูผู้สอน ในสถานศึกษาที่ดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาเชิงพุทธ จำนวน 12 รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

(2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมการประชุมสนทนา ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักพุทธธรรม ผู้เชี่ยวชาญในด้านสายการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาผู้เรียน จำนวน 11 รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

(3) การทดลอง (Experiment) ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการพัฒนาผู้เรียนที่สร้างขึ้นทดลองใช้กับ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 ประจำปีการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 1 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

ผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนรัฐราษฎร์บำรุง จำนวน 15 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

(1) แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1

(2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

(3) แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เป็นแนวคำถามสำหรับการสนทนาเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการ สำหรับผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

(4) การทดลอง (Experiment) เป็นการสังเคราะห์กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเชิงพุทธ ตามแนวทางของรูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธ บูรณาการที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ ซึ่งได้พัฒนาเครื่องมือการทดลองเพื่อวิจัยประกอบด้วย 1) โครงการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านการใฝ่เรียนรู้ที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการ 2) แบบสอบถามความคิดเห็น ก่อนและหลัง เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1.1 ขอบหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอเชิญผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ และเพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูลกับสถานศึกษากลุ่มทดลองเครื่องมือที่ไม่ใช่กลุ่มให้ข้อมูลหลักในการวิจัย และเก็บข้อมูลจากสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาแพร่ เขต 1 จังหวัดแพร่ ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 16 แห่ง

1.2 นำหนังสือขอความร่วมมือจากสำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่งถึงผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย และขอความอนุเคราะห์สถานศึกษากลุ่มทดลองเครื่องมือการวิจัย และขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 จังหวัดแพร่ และสถานศึกษาที่ให้ข้อมูลในการวิจัย เพื่อขอความร่วมมืออนุเคราะห์ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก ในการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามด้วยตนเอง

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2.1 ขอบหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและขอความร่วมมือสถานศึกษาเพื่อทดลองรูปแบบงานวิจัย

2.2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ในการสัมภาษณ์ โดยมีการ

บันทึกเทป และจดบันทึกข้อมูล ตามประเด็นคำถามที่ได้สัมภาษณ์

2.3 ดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยการใช้อีเมลประชุมในสถานที่ที่พิจารณาเห็นว่าจะเหมาะสมในการจัดการสนทนากลุ่มในงานวิจัยเรื่องนี้ โดยมีการบันทึกภาพเคลื่อนไหว ภาพนิ่ง บันทึกเสียง และจดบันทึก ตลอดจนการดำเนินการสนทนากลุ่ม

2.4 ดำเนินการทดลองพัฒนาผู้เรียนตามที่ได้กำหนดไว้ในรูปแบบการวิจัย โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

(1) ชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียด เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเชิงพุทธ ตามแนวทางการรูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธ บูรณาการที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ ให้ทางสถานศึกษาและผู้เรียน ที่เข้าร่วมกิจกรรม ได้รับทราบ

(2) ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเชิงพุทธ ตามโครงการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านการใฝ่เรียนรู้ที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการ ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอต่อสถานศึกษา จำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมพัฒนาด้านศิลปะ กิจกรรมพัฒนาด้านงานประดิษฐ์ และกิจกรรมศึกษาเรียนรู้นอกสถานที่

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย ดังนี้

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปแบบการใช้ตารางประกอบคำบรรยาย

1.2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการดำเนินงานในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation-SD) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์(In-Depth Interviews) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการจัดบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมถึงภาพถ่าย ทำการจัดระบบหมวดหมู่ และสรุปประเด็นสำคัญ

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการทดลอง (Experiment) ใช้รูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการกับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยการนำเสนอ 2 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็น ก่อนและหลัง การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเชิงพุทธ ตามรูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย ดังนี้

(1) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปแบบการใช้ตารางประกอบคำบรรยาย

(2) ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรม ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation-SD) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ผลการวิจัย

1. การศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 สรุปผลได้ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตั้งใจอย่างมีสติ เพียรพยายามในการเรียน ความคิดริเริ่มและมีจินตนาการ และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

1.2 ผลการศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียน มีความเห็นต่อการดำเนินงานพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. การบูรณาการหลักพุทธธรรมในพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 สรุปผลได้ดังนี้

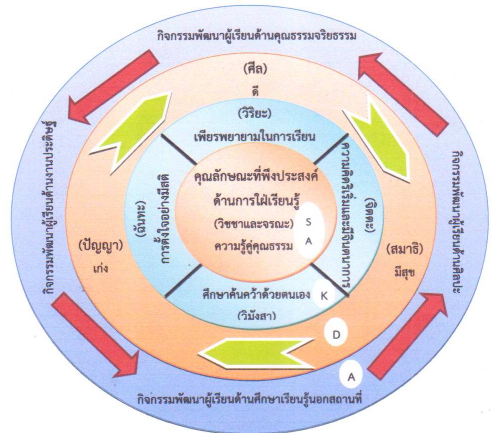
2.1 ผลการศึกษาหลักพุทธธรรมที่นำมาพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ได้ คือ หลักอิทธิบาท หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ (1) ฉันทะ คือ ความพอใจ (2) วิริยะ คือ ความเพียร (3) จิตตะ คือ ความคิดมุ่งไป และ (4) วิมังสา คือ การไตร่ตรองหรือทดลอง

2.2 ผลการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 ผู้วิจัยได้นำหลักพุทธธรรมที่ศึกษาค้นพบมาบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน ได้ผลสรุป ดังนี้ 1) การตั้งใจอย่างมีสติ (ฉันทะ) ๒) เพียรพยายามในการเรียน (วิริยะ) ๓) ความคิดริเริ่มและมีจินตนาการ (จิตตะ) ๔) ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (วิมังสา)

3. การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนเชิงพุทธบูรณาการสรุปผลได้ดังนี้

3.1 ผลการเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนเชิงพุทธบูรณาการ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษา ผู้วิจัยได้จัดระบบความคิดการวิจัย (Conceptualize) สรุปองค์ความรู้ ได้ดังแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการ

จากภาพ ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการ ออกเป็น 5 ด้าน หรือเรียกโดยย่อว่า SAKDA MODEL ประกอบด้วย 1) Smart Teacher and Student (S) คือ ความทันสมัยของครูและผู้เรียน 2) Attitude (A) คือ ทักษะที่ดี 3) Knowledge (K) คือ วิชาความรู้ 4) Dhamma (D) คือ ธรรมะ 5) Activity (A) คือ กิจกรรม

3.2 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเชิงพุทธบูรณาการกับกลุ่มตัวอย่าง ผลการทดลอง พบว่า พฤติกรรมการแสดงออก ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนโดยภาพรวมทุกด้าน ก่อนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เชิงพุทธ มีระดับพฤติกรรมในการใฝ่เรียนรู้ อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อได้

จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเชิงพุทธแล้ว พบว่า พฤติกรรมการใฝ่เรียนรู้อของผู้เรียนโดยภาพรวมทุกด้าน มีพัฒนาการตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ที่ดีขึ้น มีระดับพฤติกรรมในการใฝ่เรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่ค้นพบ สามารถอภิปรายผลตามจุดมุ่งหมายของงานวิจัย ได้ดังนี้

1. การศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้อของผู้เรียน มีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตั้งใจอย่างมีสติ เพียรพยายามในการเรียน ความคิดริเริ่ม และมีจินตนาการ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และผลการศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้อของผู้เรียน โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก อันสืบเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ศึกษาดำเนินการตามกระบวนการพัฒนารูปแบบและขั้นตอนของการวิจัยอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลและพัฒนาองค์ความรู้จากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ค้นพบจากเอกสาร ตำรา จากนักวิชาการการศึกษาหลายท่าน จึงได้ข้อมูลตามประเด็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้อ ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ซึ่งคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้อที่พึงประสงค์ที่ค้นพบ ทั้ง 4 ด้าน สอดคล้องกับ (พระราชาวงมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต),

2530ข, หน้า 43-45) ท่านได้กล่าวถึงคุณลักษณะความสนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียน ตามแนวอิทธิบาท 4 ไว้ว่า 1) สร้างความพึงพอใจ (ฉันทะ) เป็นผู้ที่มีความต้องการจะกระทำหรือใฝ่ใจรักที่จะกระทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป 2) ใช้ความเพียรพยายาม (วิริยะ) เป็นผู้มีความขยัน ความพยายาม ความเข้มแข็ง ความอดทน การเอาธุระใส่ใจต่องานที่รับผิดชอบไม่เกียจคร้าน 3) ความมีสติตั้งมั่น (จิตตะ) เป็นผู้มีความคิดความตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ตนทำ ทำสิ่งนั้นด้วยความคิด มีจิตใจจดจ่อ ไม่ฟุ้งซ่านล่องลอย และ 4) หมั่นไตร่ตรองด้วยเหตุผล (วิมังสา) เป็นผู้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองครุ่นคิด ไคร่ครวญ ตรวตรวจหาเหตุผล ตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำ รู้จักวางแผน คิดค้นทดลองหาวิธีปรับปรุงแก้ไข เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง

2. การบูรณาการหลักพุทธธรรมในพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 พบว่าหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้อ คือ หลักอิทธิบาท 4 ผู้วิจัยได้นำหลักพุทธธรรมที่ศึกษาค้นพบมาบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้อของผู้เรียน อยู่ 4 ด้าน ได้แก่ การตั้งใจอย่างมีสติ (ฉันทะ) เพียรพยายามในการเรียน (วิริยะ) ความคิดริเริ่มและมีจินตนาการ (จิตตะ) และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (วิมังสา) ซึ่งหลักพุทธธรรมดังกล่าวได้สอดคล้องกับ (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอุ้น) และคณะ, 2556, หน้า 127) ซึ่งได้อธิบายสรุปไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาแต่ละขั้นนั้นจำเป็นต้องประกอบด้วยคุณธรรมที่สร้างเสริมความสุขในขณะการเรียนรู้ต่อผู้เรียนที่เรียกว่า “อิทธิบาท 4” ซึ่งเป็น

กระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุขได้ โดยหลักอิทธิบาท 4 จะเป็นหลักคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายในการศึกษา ดังนี้ 1) ฉันทะ ความพอใจ เรียกคุณธรรมขั้นนี้ว่า “ชั้นความสุขในการเรียน” หรือเรียกอีกอย่างว่า “ชั้นพอใจใฝ่รู้” 2) วิริยะ ความเพียร ขั้นนี้เรียกว่า “ชั้นขยันหมั่นเพียร” 3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป ขั้นนี้เรียกว่า “ชั้นสมาธิจดจ่อ” และ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง ขั้นสุดท้ายเรียกว่า “ชั้นตรวจสอบและประเมินผล”

3. การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนเชิงพุทธบูรณาการนั้น สืบเนื่องจากการวิเคราะห์ห้องศรัทธาความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการออกเป็น 5 ด้าน หรือเรียกโดยย่อว่า SAKDA MODEL ได้แก่ 1) Smart Teacher and Student (S) คือ ความทันสมัยของครูและผู้เรียน 2) Attitude (A) คือ ทักษะคติ 3) Knowledge (K) คือ วิชาความรู้ 4) Dhamma (D) คือ ธรรมะ และ 5) Activity (A) คือ กิจกรรม ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า พฤติกรรมการแสดงออก ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนโดยภาพรวมทุกด้าน ก่อนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเชิง มีระดับพฤติกรรมในการใฝ่เรียนรู้ อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อได้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเชิงพุทธแล้ว พบว่า พฤติกรรมการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนโดยภาพรวมทุกด้าน มีพัฒนาการตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ที่ดีขึ้น มีระดับพฤติกรรมในการใฝ่เรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาผู้เรียนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบตามกระบวนการ และมีการ

ทดลองใช้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนของกระบวนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเชิงพุทธที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัดและตามความสามารถของตนเอง จึงทำให้ผู้เรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเชิงพุทธ ตามแนวรูปแบบการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธบูรณาการ มีพฤติกรรมตามคุณลักษณะการใฝ่เรียนรู้ที่พึงประสงค์ดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ (วีรชัย อนันต์เด็ยร, 2557, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณโดยแบ่งกลุ่มผู้ตอบออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มเยาวชนที่กระทำผิด จำนวน 350 ชุด และกลุ่มผู้ปกครองของเยาวชนอีก 350 ชุด ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 20 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นปัญหาของเยาวชน คือ ปัญหาทางร่างกายของเยาวชน ปัญหาทางด้านอารมณ์ และจิต ปัญหาครอบครัว ปัญหาเพื่อน และบุคคลใกล้ชิด ปัญหาด้านแรงบันดาลใจและเป้าหมายในชีวิต ปัญหาสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ๆ ปัญหาประวัติการทำผิด ปัญหาภูมิหลังและโอกาสของการศึกษา ปัญหาด้านพฤติกรรมเบี่ยงเบน และปัญหาด้านระบบการศึกษาของชาติปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อ การกระทำผิดของเยาวชนมีปัจจัย 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านสังคม เช่น สภาพสังคม เพื่อนของเยาวชน ชุมชนที่อยู่อาศัย การเข้าถึงสิ่งผิดกฎหมายและอบายมุขได้ง่าย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เช่น ความต้องการเงินปัจจัย 4 ค่าครองชีพสูง การขาดโอกาสในการทำงาน เป็นต้น ปัจจัยด้านครอบครัว เช่น ลักษณะการเลี้ยงดู ลักษณะ

ครอบครัว ลักษณะพ่อแม่ เป็นต้น และปัจจัยด้านตัวเยาวชนเอง เช่น ลักษณะของพันธุกรรม วุฒิภาวะที่ยังไม่พัฒนา ปัญหาการเจ็บป่วยของเยาวชน เป็นต้น โดยปัจจัยทั้ง 4 ด้านนี้ส่งผลต่อเยาวชนแตกต่างกันไป วิธีการนำหลักธรรมมาใช้กับเยาวชน ทำได้ใน 2 มิติ คือ การประยุกต์วิธีการสอนหลักธรรม เช่น การเปิดใจเยาวชน กิจกรรมนอกหลักสูตร การเข้าค่ายต่าง ๆ และการขัดเกลาจิตใจ เช่น การทำให้เยาวชนมีโอกาสเข้าใกล้ศาสนา การสร้างสำนึกที่ดีให้กับเยาวชน เป็นต้น กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน ได้แก่ หลักเบญจศีล อริยสัจ 4 มรรค พรหมวิหาร 4 และได้ค้นพบแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาเยาวชน 4 แผน คือ แผนกลยุทธ์ด้านการอยู่ร่วมกับเพื่อน ๆ และบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข แผนกลยุทธ์ด้านการสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมของเยาวชนและค่านิยมที่ถูกต้อง แผนกลยุทธ์ด้านการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมและกฎกติกาสังคม และแผนกลยุทธ์ด้านการสั่งสอนให้มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.1 สถานศึกษา ควรสนับสนุนและส่งเสริมการจัดโครงการพัฒนาครูผู้สอนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อให้ครูผู้สอนนำความรู้หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ หรือสอดแทรกกับกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษา

1.2 สถานศึกษาอื่น ๆ สามารถนำรูปแบบไปปรับหรือประยุกต์ใช้ได้ ให้เข้ากับบริบทของแต่ละสถานศึกษาของตนเอง

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการนิเทศการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเชิงพุทธ บูรณาการ ในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธเพียงด้านเดียว การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธด้านอื่น ๆ เช่น ด้านการซื่อสัตย์ ด้านการประหยัด ฯลฯ

2.2 ควรศึกษาวิจัยหลักพุทธธรรมอื่นๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์หรือนำมาบูรณาการพัฒนาผู้เรียน เช่น หลักปัญญา 3 หลักภาวนา 4 หลักพรหมวิหาร 4 ฯลฯ

2.3 ควรศึกษาหรือทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างผู้เรียนทุกระดับชั้นปี

เอกสารอ้างอิง

พระครูปลัดบัณฑิต อินุทเมธี (สิทธิพล). **ถาระบบศีลธรรมในสังคมไทยล้มเหลว : ปัญหาเด็กและเยาวชน.**

สืบค้นวันที่ เมษายน 16, 2558, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/426870>.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (อบอุ้น) และคณะ. (2556). **สุขที่ได้ธรรม.** นนทบุรี: ดีไซน์ ดีไลฟ์ จำกัด.

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532ข). **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา.** กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

วีระชัย อนันต์เถียร. (2557). **กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย.** วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร์ดุสิต บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1. (2556). **บทสรุปและข้อเสนอแนะจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ของสถานศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1. แพร่: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1.**

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สิริกม ฌนรินทร์. (2547). **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ (พิมพ์ครั้งที่ 4).** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

อารี พันธุ์มณี. "จากการสอนสู่การจุดประกายความใฝ่รู้". **วารสารการศึกษา กทม.** 26(1), (ตุลาคม 2545).